

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Diplomová práce

Vzpomínky na dětství

Hohausová Veronika

Učitelství výtvarné výchovy a psychologie pro střední školy (2011 -2013)

Vedoucí práce: MgA. et Mgr. Stanislav Poláček

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, dne.....

Podpis.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce panu MgA. et Mgr. Stanislavu Poláčkovi.
Za odbornou pomoc a rady při zpracování mé práce.

V Plzni, dne.....

Podpis.....

Anotace

V této diplomové práci jsem vytvořila cyklus sedmi obrazů na téma vzpomínky na dětství. Tyto malby jsou zhotoveny na sololitových deskách čtvercového formátu, který měří 1 x 1 m. Obrazy jsou namalovány ve stylu odpovídajícímu lyrické abstrakci. Použila jsem latexovou barvu kolorovanou vodou ředitelnými tónovacími barvami, přičemž je malba doplněna jemnou křídovou kresbou a nalepeným japonským papírem, který jsem v mnoha případech předem kolorovala anilínovými barvami. Teoretická část je věnována problematice kompozice, psychologii barev, psychologii tvaru a harmonii. Těmito tématy jsem se zabývala i v rámci praktické části, kdy jsem chtěla, co nejdříveji ztvárnit emoce z mého dětství. V didaktické části se zabývám již odučeným úkolem, kde měli žáci namalovat abstraktní malbu na téma vzpomínky na dětství.

Klíčová slova: Kompozice, psychologie barev, psychologie tvaru, harmonie a lyrická abstrakce.

Annotation

I created a series of seven paintings on the theme of childhood memories in this dissertation thesis. These paintings are made on hardboard panels of square format, which size is 1 x 1 m. The paintings are done in the style corresponding to lyrical abstraction by coloured latex paint with water-based coloured tints. At the same time the art painting is supplemented by fine chalk drawing and glued Japanese paper which I mostly coloured by aniline colours. The theoretical part is devoted to problems of composition, colour psychology, psychology of form and harmony. I have dealt with these issues in the practical part where I wanted to display as accurately as possible, what I feel when I think of my childhood. I deal of already taught task in the didactic part, where the students had to paint abstract paintings on the theme of childhood memories.

Keywords: composition, colour psychology, psychology of form, harmony and lyrical abstraction.

Obsah:

1. Úvod	6
2. Teoretická část	8
2.1 Kompozice.....	8
2.2 Psychologie barev.....	10
2.3 Psychologie tvaru.....	14
2.4 Harmonie.....	17
3. Praktická část	19
3.1 Inspirace.....	19
3.2 Tvorba návrhů.....	21
3.3 Technologie.....	22
3.4 Cyklus obrazů.....	23
4. Didaktická část	28
4.1 Východiska a popis záměru.....	28
4.2 Přípravný model díla.....	29
4.3 Reflektivní bilance.....	32
4.4 didaktické zhodnocení.....	34
Závěr	39
Seznam použité literatury	40
Resumé	41
Obrazové přílohy	42

1. Úvod

Téma vzpomínky na dětství mě velmi zaujalo a něčím přitahovalo, proto jsem neváhala a zvolila si jej k vypracování své diplomové práce. Zprvu jsem netušila, jak budu toto téma zpracovávat. Proto jsem si jen prohlížela fotografie z období mého dětství a hledala v nich něco, co by mě zaujalo. Postupně jsem přišla na to, že nejintenzivnější vzpomínkou z dětství není vzpomínka na nějaké konkrétní oblíbené hračky či životní situace, ale je jí příjemný nostalgický pocit. Uvědomila jsem si, že tyto vzpomínky ve mně vyvolávají mnoho příjemných a neopakovatelných emocí. Zatoužila jsem se vrátit do dětství a opět zažít pocity bezpečí, jistoty, bezstarosti, lásky, hravosti a všeho, co se pojí se vzpomínkami z tohoto období. Převážně jsem cítila kladné emoce. Nevím, zda je to způsobeno tím, že jsem opravdu měla tak idylické a harmonické dětství nebo tím, že člověk má tendenci negativní vzpomínky vytěsnit do podvědomí a ve vědomí si uchovává ty dobré. Často, když srovnáváme přítomnost s minulostí, zdá se nám jako bychom se v minulosti měli lépe než v přítomnosti. To, co nás trápilo v minulosti, jsme dávno zapomněli. Proto si myslím, že jistě jsem i v dětství zažila nepříjemné okamžiky, ale těchto chvil nemohlo být tolik, když teď vzpomínám na toto životní období s příjemnými pocity.

Mým cílem se stalo ukázat skrze své obrazy to, co cítím. I F. Kupka v knize Tvoření v umění výtvarném se zmiňoval o tom, že je velké umění zviditelné prostřednictvím své tvorby to, co jen cítíme, vše neviditelné a nehmotné.

K vyjádření těchto pocitů jsem si vybrala abstraktní malbu, která mi nejlépe umožnila projevit to, co v sobě skrývám. Pomocí komponování vhodně zvolených barev a tvarů, jsem chtěla docílit co nejvýstižnějšího zobrazení mých emocí. Zprvu jsem zkoušela různé techniky a formáty obrazu. Zároveň jsem se zaměřila na studium o harmonii, kompozici, psychologii barev a tvaru, o čemž chci podrobněji psát v této diplomové práci. Nakonec jsem zvolila čtvercový formát obrazu a jako techniku malbu kombinovanou lepením předem barveného japonského papíru. Nejpoužívanějším tvarem se stal kruh, jelikož vyjadřuje pocit bezpečí. Z barev jsem volila modrou, zelenou, žlutou, růžovou a oranžovou převážně v pastelových odstínech.

Z umělců měli na mou tvorbu nejvýznamnější vliv Karel Malich a Václav Boštík. Jejich obrazy ve mně zanechaly velmi silný dojem plný příjemných pocitů podobných těm, které vnímám při vzpomínání na mé harmonické dětství.

2 Teoretická část

V této části se chci blíže zabývat kompozicí, psychologíí barev, psychologíí tvaru a harmoníí v obraze.

2.1 Kompozice

Slovo kompozice pochází z latinského slova *compositio*, což znamená skládání a uspořádání prvků v celek. Jde zde o vzájemný vztah mezi celkem a jeho částmi.

Když tento pojem ještě blíže vztáhneme k výtvarnému umění a zaměříme se na obrazovou kompozici, můžeme tento pojem vnímat jako souhrn pravidel k uspořádání jednotlivých prvků ve výtvarném díle, přičemž jednotlivé prvky v díle na sebe vzájemně působí. Takto můžeme uspořádat buď harmonickou kompozici či dynamickou kompozici plnou napětí.

Základem každé kompozice je formát, na který malujeme. Rozlišujeme formáty kruhové, půlkruhové, oválné, čtvercové a obdélné na výšku či na šířku. Do dané plochy pak malíř komponuje prvky do jednotného celku. Při tvorbě obrazu, musí vědět, zda chce na obraze vytvořit rovnováhu a soulad nebo zda bude usilovat o pozornost diváků neklidným uspořádáním jednotlivých motivů.

Kompozici na obraze čteme nejčastěji zleva doprava. Na levé straně se nachází minulost či začátek a na pravé straně děj vrcholí. Tyto dvě strany jsou odděleny tzv. geometrickým středem kompozice. Rozlišujeme také dolní a horní část kompozice. V dolní části se nachází gravitační tíha a země. A horní část je lehká, duchovní a vzdálená. Optický střed můžeme shledat tam, kam uspořádání prvků či barevné ladění na obraze přitahuje naši pozornost. Také jím může být místo k němuž směřují linie a ubíhají tvary. U většiny svých obrazů mám optický střed umístěný přímo na středu obrazu.

V kompozici je též důležité centrum pozornosti. Je to, co přitahuje pozorovatelovu optickou pozornost. Může to být například postava, drobná skvrna, nějaký tvar, skupina tvarů, křížení či souhra linií, které naznačují směr, přičemž jsou důležité jednotlivé prvky na obraze, které na sebe vzájemně působí. Některé prvky v závislosti na těch druhých dominují a jiné naopak mohou ustupovat. Dominanci prvků může ovlivnit barevnost, sytost a světlost barvy, tvar a proporce tělesa.

Dominující prvky by měly být nositeli hlavní myšlenky v obraze. „ *V každé dobré kompozici najdeme jeden rozhodující prvek, ústřední bod. Všechno ostatní se mu podřizuje, obíhá okolo něj, zvýrazňuje ho, aby o to víc vynikl záměr celku.*“

(Langerová, 1983, str. 93). Pokud se centrum pozornosti nachází poblíž středu formátu, působí na nás tato kompozice klidně. Naopak napětí v obraze graduje, když zvolíme asymetrické umístění tohoto centra. Existují také obrazy, které centrum pozornosti nemají. Je to způsobeno tím, že prvky na obraze jsou rozmístěny rovnoměrně. V tomto případě si pozorovatel volí centrum pozornosti sám, dle toho, co je pro něj nejvýznamnější.

Dále rozlišujeme statickou a dynamickou kompozici. Statická kompozice je tvořena protínající se vodorovnou a svislou osou. Jejich střed se blíží geometrickému středu, což působí vyváženě a klidně. Neobsahuje větší kontrast a pohyb. Často se na takovém obraze objevují svislé a vodorovné linie, pravoúhlé a symetrické tvary. Plocha pozadí je klidná. Barevnost je chladná, pastelová, či jsou zde patrné malé barevné rozdíly. Zatím co dynamická kompozice se vyznačuje rozdíly mezi optickým a geometrickým středem formátu, čímž porušuje rovnováhu a navozuje pocit aktivity. K tomuto vyjádření se používají aktivní syté barvy a kontrasty, dále lomené křivky a linie, organické tvary a labilní polohy prvků.

Rozlišujeme také komponování v ploše a v prostoru. „*Komponování v prostoru vyjadřuje vztahy linií, ploch a hmot ve třech dimenzích. Někdy se zabývá více plasticitou objemů nebo se vztahuje k realitě, jindy vystupují do popředí oproštěné prostorové vztahy- v geometrické abstrakci, v konstruování, v instalacích nebo v architektuře.*“ (Roeselová, 2004, str.83). Ke komponování v ploše používáme tvary, linie, světlo a barvy. V závislosti na tom pak rozlišujeme lineární (uspořádání obrysů a čar), tvarové, barevné (rozmístění barev) a světelné kompozice (světlá a tmavá místa na obraze). Plošné řešení nevyužívá prvky perspektivy. Obraz je řešen v jednom plánu, kdy je minimalizován rozdíl mezi tím, co je na pozadí a v popředí.

2.2 Psychologie barev

Barvou můžeme vyjádřit své emoce, například radost nebo smutek. V tomto ohledu mě zaujala slova Františka Foltýna, který o barvách říká: *„Mají svou mluvu, svá pravidla jako matematika...Některá barva je svislá, jiná v úhlopříčce nebo v kruhu...Tak řeším plány a vrstvení barevných prostorů, prostor na základě barevných vztahů ploch. To je znalost, barva přivedená ke znalosti. Barva, která se naučila mluvit.“* (Langerová, 1983, str.85)

Kromě toho, že prostřednictvím barev můžeme mnohé vyjádřit, nás také ovlivňují po stránce tělesné a mentální. Při sledování různých barev dochází k fyziologickým reakcím, které odpovídají aktuálně prožívaným pocitům. Může se nám změnit rytmus a hloubka dýchání, aktivita mozku, srdeční činnost, svalové napětí a podobně. Můžeme prožívat pocity klidu, úzkosti, tíhy, lehkosti, chladu, tepla atd.

Tímto tématem se také zabýval Jiří Kulka, který o barvách a jejich působení říká: *„Její psychologická působnost je založena na psychofyziologických reakcích smyslových orgánů, na emotivním obsahu barev, na barevném symbolismu a v neposlední řadě na zkušenostech, které člověk s barvou má. Tyto zkušenosti mohou být pozitivní nebo negativní – obvykle jsou zakotveny ve vazbách barev na konkrétní předměty každodenní potřeby nebo na životní prostředí. Některé barvy jsou pak preferovány více, jiné méně.“* (Kulka, 2008, str. 250). Kulka také hovoří o pěti různých uplatnění barvy. Rozlišuje je na ty, které charakterizují věci svým informačním obsahem. V souvislosti s tím uvádí příklad s jablkem, kde zelené jablko může vypovídat o nezralosti a červené jablko o zralosti jablka. Dále rozlišuje emotivní význam u barev, který je dán psychofyziologickou povahou konkrétní barvy a naší zkušeností. Jako příklad může být červená barva, která nám může připomínat krev. Také se zabývá asociativním významem barev. *„Tento význam barev souvisí s jejich vazbou na konkrétní předměty. Určitá barva věcně charakterizuje určitý předmět, stejná barva může charakterizovat i předmět jiný, který je pak v dané situaci vyvolán ve vzpomínce. Asociativní význam je tedy spjat s charakterizační vlastností barev. Například: modrá – voda – koupání – dovolená. Asociace může být zprostředkována také mimověcnými vazbami (např. expresivními nebo symbolickými).“* (Kulka, 2008, str. 250). Dále Kulka rozlišuje

symbolický význam barev, který je naplňován v emotivně asociativním kontextu. A v poslední řadě si všímá jejich výtvarné hodnoty, přičemž hovoří o barvě jako o něčem, co lze uplatnit samo o sobě nezávisle na dalších věcných souvislostech. Kdy smysl barvy vyplyne z celkové barevné kompozice obrazu.

Vnímání barev bývá individuálně odlišné, což je dáno osobností, citlivostí zraku a prožitkem. Přesto existují objektivní shody, kdy u většiny pozorovatelů může jedna barva vzbudit stejný či podobný pocit. Na základě těchto shod vznikly obecně platné významy barev, jimiž se chci v následujícím textu zabývat.

Žlutá barva

Je to barva slunce, záře, světla, mladistvosti a elánu. Kromě toho nás povzbuzuje, vyvolává pohyblivost, působí osvobozujícím a ulehčujícím dojmem. Je výrazem vzrušení, veselí a radosti. Žlutá se také spojuje s originalitou a spontánností. Je symbolem hojnosti a plodnosti života.

Červená barva

Touto barvou můžeme vyjádřit vzrušení a nebezpečí. Při pohledu na ni se nám může zrychlit puls, protože její povaha je temperamentní, žádostivá, prudká a náruživá. Jen těžko zůstává nepovšimnuta, je to velmi výrazná barva. Je symbolem ohně, hluku, blízkosti, energie, vášně, moci, krve a lásky. Ztělesňuje dynamiku, sílu, čilost, život, půvab a boj. Červená je výrazem plodnosti a životní síly. Obecně lze říci, že si ji nejvíce spojujeme s vášnivou láskou, s aktivitou a s agresí.

Oranžová barva

Oranžová vzniká kombinací žluté a červené, proto vyjadřuje aktivitu i radost, jenž jsou obsaženy v těchto dvou barvách. Vyvolává tedy pocit radosti, slavnostního vzrušeného očekávání a tepla. Je to barva energie, přátelství a vzrušení. Je symbolem slunce, tepla, bohatství, zlata a úrody. Oranžová není natolik výrazná a agresivní, jako červená. Proto v nás nevyvolává tak silné emocionální reakce.

Bílá barva

Bílá je opakem černé, proto i její význam je protikladný. Je spojována spíše s pozitivními vlastnostmi. Symbolizuje dobro, světlo, absolutní svobodu a

znovuzrození. Je to barva neutrální, barva nových začátků, nevinnosti a panenské čistoty.

Růžová barva

Představuje něžnou aktivitu, to protože je kombinací aktivní červené a nevinné bílé. Dále vyjadřuje romantiku, volnost, něhu, jemnost a oddanost. Symbolizuje lásku bez pudové smyslnosti. Je to barva sentimentálních citů, slavnostních nálad, jemného způsobu života a zdrženlivé elegance. Růžová stejně jako všechny jemné barvy na nás působí něžně a nevyvolává v nás příliš vášnivé emoce. Proto je často spíše spojována s něžnou mateřskou láskou než se smyslnou a vášnivou láskou.

Zelená barva

Je to barva klidu, plodnosti, jara, mateřství, jistoty, růstu, života, naděje, znovuzrození, mládí a bezpečí. Je v ní obsažena životadárná síla přírody a láska k bližnímu. Je přirozená, tichá, přátelská, vyrovnaná a ochraňující. Tmavá zelená působí pudově a přirozeně. Světlá zelená vyvolává představu poupěte. Je v ní obsažena rovnováha mezi teplou a studenou barvou.

Modrá barva

Vyvolává pocit spokojenosti, nekonečnosti, čistoty, touhy, souladu, chladu, klidu, pasivity a jemnosti. Symbolizuje vodu, vzduch, nebe, mír, věrnost, něhu a důvěru. Je to barva nebeské lásky a lásky bez nenávisti. Tmavá modrá je spíše vážná, zahlobaná až skličující a světlá modrá je přívětivá představující nebe. I přesto, že je tato barva chladná, tak je velmi oblíbená, snad proto, že navozuje pocit harmonie.

Fialová barva

Je melancholická, těžká, mystická, nepokojná, náročná a osobitá. Značí skryté tajemství. Je v ní obsaženo napětí mezi červenou a modrou, tedy mezi dynamikou a statikou. Symbolizuje skrytou touhu a vášeň, důstojnost a povýšenost.

Hnědá barva

Je spojena s představou domova, tělesných prožitků, pořádku, tradice, jistoty a zdrženlivosti. Působí na nás mlčenlivě, stabilně, vážně a realisticky. Kromě toho je

hnědá barvou země. Můžeme díky ní navodit příjemnou a klidnou atmosféru, nevyvolává v nás silné emoce, jako jiné výraznější barvy.

Černá barva

Černá je často spojována se smrtí, s tmou, se smutkem, s bezmocí a s nicotou. Obsahuje v sobě velké množství negativních vlastností i přesto, že někteří lidé si ji spojují s elegancí. Je opakem bílé a nachází se na konci barevné škály. I když je považována za barvu neutrální, dokáže dobře upoutat naši pozornost.

Šedá barva

Šedá je barva neutrální spojována s představou pokory, chudoby, s šedí běžného života a s nemocí. Na někoho může působit až smutně. Je nevýrazná a citově neutrální.

Expresivnost a symbolický význam barev se mění jejím začleněním do kontextu a umístěním v barevné kompozici. Kromě toho se expresivnost a symbolický obsah barev mění v průběhu historie a od kultury ke kultuře. Například v orientu bílá je barvou smutku, Islám vnímá zelenou jako barvu slavnosti a ve středověku byla tato barva symbolem lásky.

Kromě toho na nás různě působí barvy tmavé, světlé, pastelové, ostré, studené, teplé, komplementární a nekomplementární. Tmavé barvy jsou vážnější a těžší než ty světlé, které jsou naopak jemné, radostné a lehčí. Pastelové barvy (růžová, béžová, světle modrá, světle fialová, světle žlutá a světle zelená) na nás působí příjemně a jemně. Naproti tomu ostré barvy jsou sytější a jsou dynamičtější. Teplé odstíny (červená, žlutá, oranžová a jejich kombinace) jsou považovány za aktivní, vitální a veselé. Studené odstíny (modrá, modrozelená, modrofialová, tyrkysová a ultramarín) jsou pasivní, chladné a záhadné. Barvy komplementární v nás též vyvolávají jiný pocit než nekomplementární. Komplementární barvy jsou dvojice barev ležících na barevném kruhu naproti sobě (fialová- žlutá, modrá- oranžová, červená- zelená). Umístíme-li tyto dvě barvy vedle sebe, vznikne nám tak mezi nimi kontrast, který můžeme použít záměrně, když chceme upoutat pozornost. Využíváme jej často v reklamě. Naopak nekomplementární barvy jsou dvojice barev, které jsou umístěny v barevném kruhu vedle sebe. Nevytvářejí mezi sebou kontrast, tudíž na nás jejich spojení působí mnohem klidněji.

2.3 Psychologie tvaru

Tvar je nejdůležitější výtvarnou kategorií spolu s barvou. Nezáleží jen na něm samotném, ale musíme brát ohled na celkovou kompozici obrazu, v němž se tento tvar nachází, na vztahy mezi ostatními tvary, s kterými je v interakci. Například určitý tvar může působit úplně jinak, když je v obraze osamocen nebo, když je rytmicky opakován. Dále jeden a týž tvar v různých barvách na nás též působí odlišně. Také když si představíme středně velký tvar a umístíme k němu velký, bude tato kompozice vyvolávat odlišné pocity, než kdybychom vedle něj umístili malý tvar. To pak středně velký tvar vedle velkého vypadá, jako malý a vedle malého tvaru ten střední vypadá jako velký.

Tvary v sobě mohou skrývat konceptuální obsah a obsah expresivně symbolický. Konceptuální aspekt je racionální stránka tvaru. Konkrétní tvar je tak brán, jako něco praktického, co může plnit určitou funkci, jelikož řídí naše chování instrumentálně. Na rozdíl od toho expresivně symbolický obsah tvaru vyjadřuje emocionální stránku. Má schopnost na nás působit citově.

Dále rozlišujeme tvary negeometrické- organické a geometrické, plastické- prostorové a plošné, zavřené a otevřené, aktivní a pasívní, dynamické a statické, tvrdé a měkké, nevyvážené a vyvážené. Následně se chci zabývat těmito tvary podrobněji.

Geometrické tvary

Geometrické tvary usnadňují vnímání a jsou názornými abstrakcemi. Můžeme je rozdělit na tvrdé geometrické tvary a měkké geometrické tvary.

Mezi tvrdé geometrické tvary patří čtverec, krychle, obdélník, hranol, trojúhelník, jehlan, kosočtverec a kosodélník. Obecně lze o těchto útvarech s úhly říci, že jsou agresivnější, průraznější a spojujeme si je s mužským principem.

Čtverec a krychle jsou souměrné, které představují nehybnost, pevnost a opěrný bod. Jsou symbolem pozemské existence a země. Na muže tento tvar působí dobře, protože je v souladu s jejich analytickým myšlením. Také pro ně představuje něco, s čím si mohou měřit svou sílu či s ním něco vybudovat. Na rozdíl od toho ženy si ho spojují s pocity nepoddajnosti, tíhy a drzosti.

Další tvary obdélník a hranol na nás působí nejvyváženěji, ale mají nejmenší výrazové účinky. To proto, že v sobě skrývají klid a harmonii. Když obdélník prodloužíme směrem vzhůru, působí na nás monumentálně. Naopak prodloužíme-li jej směrem do stran, můžeme tím vyjádřit příjemné napětí. Příjemné pocity v nás může vyvolat také, když se obdélník či hranol přiblíží tvaru linie.

Dále trojúhelník a jehlan přitahují dobře pozornost. Jejich ostré hrany v sobě obsahují energii a bojovnost. Rovnostranný trojúhelník podobně jako čtverec je harmonický a stabilní. Pootočíme-li jej, působí na nás hravě a labilně.

Rovnoramenný trojúhelník s dlouhými rameny a úzkou základnou vyvolává pocit růstu. Je-li trojúhelník nízký, naopak se pocitově rozšiřuje do stran. Stojí-li na vrcholu nebo se naklání na jednu stranu, narušuje se tím harmonie a stoupá napětí. Pravoúhlý trojúhelník není tak souladný, jako rovnoramenný, působí neklidně. Pro muže je trojúhelník opět přitažlivější než pro ženy. Muži v něm spatřují tajemno, zatímco ženy v něm vidí hrozbu a pociťují strach.

Poslední dvojicí tvrdých geometrických tvarů jsou kosodélník a kosočtverec, jenž na nás působí labilně. Roste-li výška kosodélníku, labilita stoupá.

Mezi měkké geometrické tvary patří kruh, koule, části kruhu, úzké kruhové výseče, ovál, elipsa a ovoid. Tyto útvary bez úhlů jsou poddajné a představují ženský princip.

Koule a kruh jsou symbolem tepla, dokonalosti, něhy, lásky, klidu a porozumění. Muži v těchto tvarech spatřují přílišnou jemnost a ženskost. Na ženy naopak působí velmi dobře.

Části kruhů například čtvrtkruhy a půlkruhy na nás působí měkce, pružně a aktivně. Pokud se jich na formátu obrazu objeví více, vyvolávají pocity veselí a lehkosti.

Dále úzké kruhové výseče v sobě skrývají kontrast mezi měkkým kruhovým obloukem a ostrým úhlem. Vyvolávají tak v nás nepříjemný pocit a agresi.

Ovál a elipsa v sobě skrývají utajený pohyb. Což v nás může vyvolat pocity napětí.

Posledním měkkým geometrickým tvarem je ovoid. Tento tvar postrádá státičnost a stabilitu. Také dobře poutá pozornost a může nás zneklidňovat. Je nesymetrický, protože se skládá z užší a širší části.

Organické tvary- nepravidelné tvary

Jsou nepředvídatelně variabilní a vzbuzují v nás různé emoce. Mohou v nás vyvolávat různé asociace, zkušenosti a zážitky. Řadíme mezi ně nepravidelné měkké tvary a krystalické nepravidelné tvary.

Nepravidelné měkké tvary na nás působí hravě a pohyblivě. „ *Podporuje naši představivost, která do něj vkládá různé významy- růst, měkkost, pohyb, vývoj, lásku, pnutí. Někdy dokonce evokuje intenzivní pocit závažnosti a svým působením připomíná až archetypální hodnoty- menhir.*“ (Roeselová, 2004, str.191). To jak na nás působí, závisí na jeho poloze, na prostředí do, kterého je vsazen, na barvách a na konstrukci tohoto tvaru. Podobně jako geometrické měkké tvary, skrývají v sobě nepravidelné měkké tvary ženský princip.

Krystalický nepravidelný tvar nám může připomínat nerost, jehož růst se řídí fyzikálním a chemickým ustrojením. Ostré úhly, které jsou v něm obsažené, na nás působí dynamicky až útočně. Pravé úhly mohou připomínat moderní architekturu. Tupé úhly vypadají hravě a měkce. Tvary, které obsahují úhly, vyjadřují energii a dynamiku. Zároveň jsou nositeli mužského principu.

Plošnost a plastičnost tvarů

Plošnost a plasticitu tvarů nejvýstižněji popsal Jiří Kulka, který říká: „ *Plošně koncipovaná malířská díla více počítají s využitím barevných ploch a jejich emotivního účinku. Plastičnost tvarů, zdůraznění prostorové hloubky zvyšuje iluzivnost obrazu a přibližuje jej reálné vizuální zkušenosti. Celkový dojem pak „zhmotňuje“ a zpřesňuje.*“ (Kulka, 2008, str. 253).

Otevřené a uzavřené tvary

Tvary uzavřené jsou více soběstačné než tvary otevřené, které jsou více závislé na interakci s okolím. Uzavřený tvar je považován za dokonalý, naznačuje ukončené dění. Oproti tomu otevřený tvar vyjadřuje přítomné či budoucí dění.

Tvary vyvážené a nevyvážené

Tvary symetrické neboli vyvážené jsou statické a pasivní. Tvary nesymetrické, nevyvážené působí dynamicky.

Tvary tvrdé a měkké

O vnímání měkkých a tvrdých tvarů jsem se podrobněji rozepsala, když sem popisovala geometrické a negeometrické tvary. Mohu jen připomenout, že z geometrických tvarů mezi tvrdé patří např. čtverec, obdélník, trojúhelník, kosočtverec atd. a mezi měkké patří např. kruh, ovál, koule atd. Obecně lze říci, že tvrdost tvarů vychází z ostrých a lomených kontur. Naopak měkkost tvoří měkce zakřivené a oblé kontury.

Pasivní, statické, aktivní a dynamické tvary

Aktivní tvary evokují pohyb, bývají směřovány do výše. Pasivní tvary jsou naopak rozvinuty do šíře. Jsou klidné a stabilní. Lineární pojetí v sobě nese pasivitu a státnost. Oproti tomu dynamiku a aktivitu můžeme navodit pomocí tvarů komponovaných z křivek, prostřednictvím asymetrie a rytmizováním.

2. 4 Harmonie v obraze

Výtvarná harmonie je soulad podmíněný výtvarným řádem, kdy barvy, tvary a linie vytvářejí příjemný souzvuk. Podobně jako tomu je u hudební harmonie, která může být též různě emocionálně laděná. Harmonii v obraze můžeme navodit pomocí uspořádaného výtvarného řádu, kde se rytmicky opakují tvary a prvky jsou citlivě umístěny. Avšak harmonie není výhradně statická, spíše vyvažuje dynamiku sil v obraze. Někomu takto uspořádaný systém může přijít nudný, proto by harmonie měla být vždy v souladu s tématem obrazu, s tím co chceme vyjádřit. Některá silná a burčující témata spíše vyžadují práci s disharmonií než s harmonií. Naopak jemná témata by měla být v harmonii. Pokud chceme v obraze nastolit soulad, měli bychom si vymezit nezbytné prvky, které budeme následně komponovat do příjemně laděné kompozice, přičemž je důležité vyvarovat se rušivých vztahů mezi prvky, a přílišné pestrosti či mnohosti. Tímto nalezneme pravý smysl věcí a rovnováhu. Když se díváme na obraz, který je v rovnováze, cítíme se v bezpečí.

S harmonií úzce souvisí pojmy symetrie, absolutní symetrie, kontrastní symetrie, relativní symetrie a asymetrie. Tyto pojmy bych chtěla následně rozebrat.

Symetrie

Je to vyváženost, kterou můžeme přirovnat k zrcadlové souměrnosti. Jde o způsob uspořádání prvků v obraze, které jsou rytmicky kladeny podél osy v prostoru či v ploše. Středová osa tak dělí prostor či plochu na dvě stejné části nebo může mít roli osy souměrnosti. Takto pravidelně organizované prvky na nás působí harmonicky.

Absolutní symetrie

Jde o důsledné opakování tvarů, barev a linií podél vodorovné nebo svislé osy. Absolutní symetrie je pevná, stabilní a neměnná. Je nejčastěji využívána v architektuře.

Kontrastní symetrie

V této symetrii se převrací levá a pravá nebo dolní a horní část kompozice. Také se může střídát negativ s pozitivem, což je nejčastěji využíváno v designu a dekorativních úlohách.

Relativní symetrie

Je v ní obsažena zároveň stabilita, harmonie, hravost a dynamika. Osa souměrnosti zde striktně nemusí procházet středem formátu. Podél osy jsou umístěny prvky podobných hodnot, které jsou citlivě vyvažovány. K pocitu volné symetrie též přispívají obměny barevného, lineárního a tvarového rytmu. Nejde o sestavu přísně neměnnou a symetrickou, ale jde o sestavu aktivní a přitom harmonickou.

Asymetrie

Je opakem symetrie. Asymetrická sestava padá, je labilní, hroutí se, a plochy se mohou rozpadat do menších plošek.

3 Praktická část

3.1 Inspirace

Velký vliv na mě mělo studium literatury zabývající se kompozicí, psychologíí barev, psychologíí tvaru a harmonickou výstavbou obrazu. Nejvíce jsem čerpala z knihy Psychologie umění od Jiřího Kulky a z knih Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově od Věry Roeselové. Na základě četby této literatury začala mít má tvorba větší smysl.

Inspirující pro mě byly obrazy Karla Malicha a Václava Boštíka, s jejichž vnímáním světa se ztotožňuji.

Václav Boštík

Byl to český malíř, grafik a ilustrátor, který tvořil z duchovní potřeby a radosti. Mezi jeho vlastnosti patřila tolerance a skromnost. Jeho osoba ze sebe stále vyzařovala jakýsi klid a vyrovnanost, stejně jako jeho díla. Obrazy, které maloval citem, v sobě nesou harmonii, štěstí a bezpečí (**viz obrazová příloha č. 1**). Jsou inspirovány člověkem, přírodou a kosmem. *„Je v nich obsažena nekonečnost prostoru v podobě souhry barev a světla, neskrývá však nikterak okouzlení smyslovými vjemy, jež působí na samém počátku dobrodružné cesty k prozření.“* (Šetlík, 1996, str. 216). Byl křesťanem, a proto svůj talent vnímal jako dar shůry. Jeho cílem bylo postihnout řád a zákony všehomíra.

Od roku 1937 studoval Akademii výtvarných umění pod vedením profesora Willi Novaka. V roce 1960 vystavoval s mladšími umělci v rámci skupiny UB 12, která významně ovlivnila vývoj československého umění té doby. Inspirací se mu stala díla Corota a Cézanna. V 50. letech přešel k abstraktní tvorbě. V 70. letech se podílel na restaurování renesančních sgrafit fasády zámku v Litomyšli.

Zprvu čerpal náměty z přírody, hlavně kolem rodného mlýna na Litomyšlsku. Tato díla měla jakýsi snový nádech, jemnou a mlhavou barevnost. Dále se dobral svobody projevu, kdy znázorňoval skutečnost pomocí geometrických tvarů.

V obrazech se objevily čáry, přímky, křivky, barevné plochy, krychle, čtverce, kruhy a body. Těmito obrazy se snažil postihnout zákonitosti vesmíru. Mezi jeho nejpoužívanější prostředky patří olejomalba, kresba, pastel a grafika.

Karel Malich

Je to ve světě známý český malíř a sochař, který tvoří na základě poznání sama sebe. Toto poznání však nepojímá jako introspekci, ale jako vstup do objektivního světa. Rád pozoruje interakci mezi lidmi či sám sebe ve vztahu s druhými. Velký vliv na něj mělo také pozorování přírody a noční oblohy. Fascinovala jej malost světa lidí a velikost světa vesmíru. Věří, že v našem nitru se nám zrcadlí vesmír a země. Kromě toho se pro něj staly důležité vzpomínky na mládí. Díky pocitům vyvolaným prostřednictvím vzpomínání na svůj rodný domov se otevřela jeho duše, přičemž si mnohé uvědomil a dál toto uvědomění uplatňoval v rámci svého výtvarného tvoření. Kromě empirií získaným zkušeností jej ovlivnilo teoretické sebevzdělávání. Zabýval se především uměním, literaturou, vědou a filosofií. Hledal pravdu o životě a o světě. Dával přednost pravdě získané citem a instinktem než pochybovačným rozumem. Nalézal tak pravdu sám v sobě a následně ji umělecky ztvárňoval.

Studoval na pedagogické fakultě, avšak spíše než kantořina jej lákalo umění, a proto se začal věnovat studiu na akademii výtvarného umění v Praze. Základy malby a kresby získal u Martina Salcmana. Zde se též naučil výtvarně myslet. V tomto období studia nacházel útočiště v malbě krajiny, která byla plna harmonie, po níž i on tak toužil. Malba přírody jej po nějaké době přestala uspokojovat. Zatoužil ztvárnit své osobní představy. Koncem 50. let tak začal tvořit v duchu abstraktního umění. V jeho dílech se začaly objevovat vlnovky, linie, kruhy, ovály, které na ploše rytmicky komponoval. Dále pracoval s dráty, které vystupovaly z plochy podkladu směrem do prostoru. Následovaly geometricky uspořádané kompozice prostorů, tvořené ze dřeva, plastů a polychromovaného kovu. Vznikaly tak sochy z geometrických forem, jako jsou koule, polokoule, trojúhelníky, elipsy, spirály, obdélníky a čtverce. Nejznámější se staly plastiky z drátů, které jsou zavěšeny na stropu, připomínající obrovská hnízda. Z jeho maleb a kreseb jsou nejznámější pestré abstraktní kombinace tempery a pastelu, tvořené z nejrůznějších geometrických či organických tvarů, linií a vlnovek, dále pak jemné kresby mnohdy tvořeny tenkými čárkami a tečkami (**viz obrazové přílohy č. 2**). Všechna jeho díla jsou doprovázena bohatou legendou.

3.2 Tvorba návrhů

Samotné tvorbě návrhů předcházelo myšlenkové ponoření se do vlastního nitra a vzpomínek na období dětství, což vyžadovalo klid a soustředění. Byl to jakýsi způsob meditace, při které se mi vybavilo mnoho příjemných pocitů. Tyto emoce jsem zatoužila ztvárnit výtvarně. Už v této chvíli jsem pochopila, že nechci malovat nic konkrétního, ale chci se zaměřit na celkovou atmosféru mého dětství. Usoudila jsem, že nejlépe vyjádřím své vzpomínky prostřednictvím lyrické abstraktní malby. Jde o odnož abstraktního expresionismu. Tento směr je osobitý, citově bezprostřední a jemný v použití barev. Obrazy vznikají na základě dlouhé meditace a vyjadřují základní lidské emoce.

Dále jsem začala studovat literaturu zaměřenou na výtvarnou kompozici, psychologii barev, psychologii tvaru a harmonii. Také jsem se inspirovala obrazy dvou českých umělců Václavem Boštíkem a Karlem Malichem. Díky tomu všemu jsem při tvorbě návrhů používala spíše jemné pastelové odstíny, které byly v souznění s mými pocity. Zprvu jsem malovala akrylovými barvami na obdélný formát kartonu. Později jsem tento formát vyměnila za čtvercový, který vyrovnává napětí dolní a horní poloviny obrazu a jeho pravé a levé strany, tudíž je vyvážený. Tento formát mi umožnil více se koncentrovat na sebe sama. Také se hodí k malbě zaoblených celků, s kterými jsem pracovala už od počátku. Nejprve jsem volila nepravidelné zaoblené organické tvary a kruh. Později jsem prvky redukovala na kruhy, polokruhy či kruhové výseče. Tento tvar dokázal nejlépe vyjádřit můj pocit bezpečí. Jen ve dvou případech jsem do návrhů zakomponovala čtverec, to abych zjistila, jak na mě bude působit. Ukázalo se, že není v souladu s tím, co prožívám ohledně tohoto tématu, tudíž jsem jej úplně vyřadila. Také s barevností jsem experimentovala. Zkoušela jsem malovat tmavšími odstíny, které též nekorespondovaly s mými pocity. Nadále jsem tedy tvořila návrhy v pastelových barvách, přičemž jsem nejčastěji používala žlutou, modrou, růžovou, zelenou a oranžovou barvu. Časem jsem začala kombinovat akrylové barvy s japonským papírem a křídovou kresbou.

Některými motivy jsem se zabývala jen chvíli a jiné jsem dotáhla až k uspokojivému konci, kdy vyjadřovaly přesně to, co pociťuji (**viz obrazové**

přílohy č. 3). Vzniklo tak sedm návrhů, které jsem si vybrala k zrealizování výsledných obrazů na téma vzpomínky na dětství.

3.3 Technologie

Obrazy jsou malovány na sololitové desky o rozměrech 1 x 1 m. Sololit je po obvodu podlepen a podbit dřevěným rámem, díky němuž se dá obraz zavěsit na zeď. Plochu této desky jsem nejdříve třikrát našepsovala bílou latexovou barvou pomocí velkého štětce. Každý z těchto třech nátěrů jsem nechala zaschnout, než jsem nanášela další vrstvu barvy. Po zaschnutí posledního nátěru jsem plochu obrazu přebrousila středně jemným smirkovým papírem tak, abych vytvořila hladký povrch, zbavený hrubých míst. Tímto způsobem jsem připravila sedm desek, na které jsem malovala obrazy podle vybraných návrhů.

Dále jsem si u většiny obrazů naměřila střed formátu. V tomto středu jsem pomocí kružítko vyznačila kružnici v potřebné velikosti. Střed formátu se zde rovná středu kružnice. Kruh sloužil, jako základ pro malbu podkladové plochy. V pozadí jsou latexové barvy kolorované tónovacími barvami nanášeny tak, aby vytvářely nekonečný kruh, který zasahuje i mimo plochu. V jednom případě tento kruh přechází v nekonečnou spirálu. A u jednoho obrazu nemá tento kruh středový bod umístěný na středu celkové plochy, ale přesně v dolním pravém rohu formátu, tudíž nám vzniká jakási nekonečná výseč kruhu. Toto pozadí jsem nejčastěji tónovala do žlutých, oranžových, modrých, zelených a růžových odstínů.

Na takto připravený povrch jsem lepila předem nabarvený japonský papír. Tento papír je barven pomocí anilinových vodových barev na nepřilnavé desce. Po nabarvení se musí z desky sejmut a nechat jej usušit na šňůře. Když je papír suchý, může se s ním dále pracovat. Já jsem si nejprve z kartonu vystříhala kruhové šablony různých velikostí, které jsem následně na tento papír obkreslovala. Dále jsem tyto obkreslené tvary vystříhla a rozmístila na plochu obrazu do správné kompozice. V poslední řadě jsem rozmíchala tekuté lepidlo s vodou v poměru 1:1 a přetírala touto směsí všechny kruhové útvary z japonského papíru. Lepidlo se musí nanášet přímo na lícovou stranu japonského papíru a roztírat od středu ven. Tento papír je transparentní a propustný, tudíž

propustí i lepidlo smíchané s vodou. Nejde o klasickou práci s lepidlem. Díky tomuto postupu je práce snadnější a čistější. Tento postup jsem použila u pěti obrazů, u jednoho z obrazů jsem papír nekolorovala, ale jen nalepila a u jednoho obrazu jsem s japonským papírem nepracovala.

Nakonec jsem všechny obrazy doplnila o kruhové tvary, které jsou nakresleny pomocí barevné křídly. Nejčastěji byly použity žluté, bílé, růžové a zelené křídlové barvy. Tvary jsem obkreslila křídami pomocí předem připravených šablon různých velikostí. Jejich obrysy jsem následně roztírala vatovým tamponem. Obrazy tak dostaly finální podobu.

3.4 Cyklus obrazů

Vzpomínky na dětství (viz obrazová příloha č. 4)

Tento obraz jsem nazvala vzpomínky na dětství, protože vznikl jako první během mé tvorby návrhů. Proto si myslím, že musí být samotným vyjádřením pocitu, který prožívám, když se řekne vzpomínky na dětství. Ale současně vyjadřuje samotné dětství a vývoj odehrávající se během něj. Obraz je namalován v jemných odstínech zelené barvy. Zelená barva dává pocit bezpečí, což je nejsilnější pocit, který z dětství mám. Kromě toho je tato barva symbolem života, svěžesti, mládí a znovuzrození. Na středu obrazu je umístěn velký světle zelený kruh zabírající téměř celou plochu a směrem od středu ke krajům se mění v bílou barvu. Bílá barva zde symbolizuje nový začátek, nevinnost a čistotu. Tento základní tvar, který tvoří pozadí obrazu, symbolizuje mé nitro a mě jako dítě. Kolem středu se soustřeďuje shluk dalších menších kruhů, které kopírují hlavní kruh a tento kruh téměř zakrývají. Menší kruhy jsou zhotoveny ve třech na některých místech překrývajících se vrstvách. První vrstva je tvořena bílými obrysy kruhů různé velikosti. Druhá vrstva se skládá z různě velkých kruhů z nebarveného bílého japonského papíru. A třetí vrstva je vytvořena ze zeleně kolorovaného japonského papíru. Díky průsvitnosti tohoto papíru překrývajících se vrstvy pod ním prosvítají. Tyto prvky znázorňují vzpomínky, které budu mít navždy ukryté ve svém nitru, a zároveň představují to dítě ve mně, které nikdy nedospěje.

Bezpečí (viz obrazová příloha č. 5)

Pocit bezpečí patří mezi základní potřeby důležité pro harmonický vývoj dítěte. Pro vyjádření této emoce jsem zvolila odstíny modré a zelené barvy. Modrá na tomto obraze na mě působí klidně a zelená vyvolává pocit bezpečí. Z tohoto důvodu zelené pozadí obklopuje modrý kruh, který se cítí díky tomu chráněn před vnějším okolím. Jemné kruhové linie vycházející z modrého tělesa uprostřed obrazu značí aktivní duševní činnost tělesa, které pociťuje klid díky lásce, jež jej obklopuje, ale zároveň jde o živé těleso, tudíž je aktivně činné. Za tímto vyjádřením se skrývá má vzpomínka na bezstarostné dětství. Rodiče svou láskou a starostlivostí dávají dítěti ochranu, oporu a zázemí. Pokud se dítě cítí v bezpečí, je klidné, ale zároveň může aktivně poznávat svět kolem sebe. A do tohoto světa zasahovat. Proto zde spatřuji i podporu mých rodičů, kteří se vždy snažili o to, aby mé vrozené předpoklady se rozvíjely ve schopnosti, které pak budu moci uplatnit v životě.

Mateřská láska (viz obrazová příloha č. 6)

Jde o nejpřirozenější cit na světě. Mateřská láska je nenahraditelná a ovlivní život matky i dítěte navždy. Je spojena s obdivem stvoření života. Tento obraz je namalován pomocí odstínů růžové barvy, protože nejlépe vyjadřují pocit tohoto nezaměnitelného druhu lásky. Tato barva je často spojována s láskou a vztahy. Zároveň na mě působí klidným dojmem. Opět jsem zvolila jemné pastelové odstíny, které vyjadřují něžnost citu matky a dítěte. Na střed formátu soustřeďuji světlo růžový kruh, který se směrem ven zesvětluje. Tento kruh je symbol bezpečí. Objímá všechny prvky, které se v obraze nacházejí. Spojují si to s láskou otce, který poskytuje jistotu a bezpečí matce i dítěti svou starostlivou péčí. Stojí jakoby v pozadí, ale přesto je na něm všechno závislé a bez jeho lásky a podpory by nemohlo nic ostatní fungovat. Lásku matky a lásku dítěte znázorňují dva jemně bílé o něco menší kruhy, které jsou z již zmíněného japonského papíru. Tyto kruhy se nachází přesně uprostřed hlavního kruhu. Japonský papír je transparentní a díky tomu vznikl na středu obrazu překrytím těchto dvou tvarů, bílý tvar připomínající ovál. Tento vzniklý tvar vyjadřuje neodlučitelné pouto mezi matkou a dítětem, které trvá od početí celý život. Celkově tento výjev vznikl z pocitu, který jsem měla celé dětství. Z pocitu, který jsem mohla cítit díky matčině lásce, oddanosti a náklonnosti.

Něha (viz obrazová příloha č. 7)

Dalším obrazem jsem chtěla vyjádřit něžnost, která se skrývá ve vzájemném vztahu dítěte a jeho rodičů. K tomuto vyjádření jsem zvolila opět jemné odstíny růžové barvy, protože růžová je barvou něhy. Na okrajích obrazu se však vyskytuje i bílá barva, která představuje čistotu a nevinnost. Uprostřed formátu je umístěn menší sytější růžový kruh. Je to symbol srdce, z jehož nitra pochází všechna něha, kterou dítě přijímá. Za tímto kruhem se nachází kruh rozprostírající se po celém obraze a zároveň směrem ven zbarvující se do bíla. Tento tvar je namalován z mnohem jemnějších odstínů než ten středový. Posledními prvky na obraze jsou obrysy kruhů, které vycházejí z nitra. Směrem dál od středu k okrajům se tyto kruhy zvětšují. Zabírají zhruba třetinu formátu. Je zde zobrazena něžná energie vycházející z nitra matky či otce směrem k dítěti. Dítě ji vnímá jako zklidňující vibrace dodávající mu pocit bezpečí. V dětství jsem takovou energii často pociťovala, když mě matka uspávala a hladila mě po vlasech. Cítila jsem z ní něhu, která mě uklidňovala. Když se zamyslím nad tím, kde se v člověku něha k dítěti bere, napadá mě, že její kořeny sahají až k početí či narození dítěte, kdy je dítě křehké a potřebuje něžné zacházení. Pak se během vývoje dítěte projevuje hlavně ve chvílích, kdy je dítě zranitelné nebo když jej chceme zklidnit.

Spontánní energie (viz obrazová příloha č. 8)

Tento obraz naopak vyjadřuje můj pocit ze sebe sama v dětství oproti v dospělosti. Představuje spontánní energii, která ze mě stále jiskřila. K tomu jsem si zvolila pastelové odstíny žlutých barev. Tato barva navozuje pocit veselosti, otevřenosti a uvolněnosti. Je symbolem slunce v duši. Základ tvoří pastelově žlutý kruh soustřeďující se na středu obrazu, který se směrem od středu zesvětluje a na rozích formátu se žlutá přetváří v bílou. Bílá zde symbolizuje svobodu. Ze středu vychází shluk menších kruhů, které se směrem od středu ke krajům zvětšují. Zabírají tak zhruba třetinu formátu. Tyto menší kruhy jsou tvořeny ve dvou vrstvách, které se na některých místech překrývají. V první vrstvě jsou tvary nakresleny jemným bílým obrysem. Ve druhé vrstvě jsou prvky vytvořeny s pomocí předem do žluta kolorovaného japonského papíru, který díky své transparentnosti nabízí pohled na kruhy nacházející se ve spodní vrstvě. Tento shluk kruhů znázorňuje jiskřící energii z mého nitra, která pomyslně pokračuje i za

formát papíru, což naznačuje energii zasahující i mimo moji osobnost. Také sem tím vyjádřila spontánnost, kterou oplývá každé dítě. Ve svém dětství jsem často prožívala, a to hlavně díky přístupu mých rodičů, pocity radosti, volnosti a neubývajících energie.

V předchozích třech obrazech jsem hovořila o tom, jak rodiče mohou ovlivnit díky své lásce k dítěti jeho chování a prožívání. V tomto obraze a v obraze následujícím chci vyjádřit opačný proces, kdy dítě svou spontánností, hravostí a tvořivostí ovlivňuje náladu a chování svých rodičů. Výsledkem je spokojenost dítěte a následně i jejich rodičů.

Hravost (viz obrazová příloha č. 9)

Další obraz jsem nazvala hravost. Je to spontánní projev dítěte, v němž je obsažena radost, fantazie a energie. Obraz je namalován světle žlutými a světle oranžovými barvami. Žlutá zde znázorňuje život, veselost a energii. Světle oranžová vyvolává pocit radosti. Kombinace těchto barev vyjadřuje hravost. Na obraze je dominantním prvkem středně velký kruh umístěný na středu formátu. Z tohoto kruhu vybíhají dva pruhy, které kolem dokola kruhu vytváří spirálu a směrem od středu ven se rozšiřují a pokračují dál mimo formát. Jeden z těchto pruhů je světle oranžový stejně jako střed. A druhý je světle žlutý. Na žlutém pruhu jsou umístěny menší kruhy, které se směrem od středu zvětšují. Tyto menší kruhy jsou vytvořeny ve dvou vrstvách. V jedné vrstvě jsou nakresleny obrysy kruhů žlutou křídou. Ve druhé vrstvě jsou kruhy z předem žlutě kolorovaného japonského papíru. Celý tento výjev má symbolizovat dítě zabrané do hry, které nevnímá realitu kolem sebe, protože je plně pohlceno radostí ze hry. Zároveň nekonečnost tvaru znázorňuje to, že dítě svou energií zasahuje i do vnějšího okolí. V dětství jsem často prožívala úplné pohlcení hrou, při níž jsem nevnímala své okolí.

Fantazie (viz obrazová příloha č. 10)

Fantazie je často vnímána jako tvorba nových originálních výtvarů v mysli, která může být sestavena z kombinace reálných zážitků a zkušeností. Fantazijní a denní snění je pro dětství typické. Jde o jediný obraz, jehož dění se nesoustřeďuje do středu. Je to způsobeno tím, že má vyjadřovat denní snění a fantazii, což si představuji tak, že se děje mimo reálnou skutečnost osobnosti. V rámci představ

dítěte, ve kterých se odebírám mimo reálný svět, si vytváří svůj svět fantazie. Celý obraz je namalován v pastelových odstínech modré barvy. Modrá barva vyvolává představu oblohy, touhy a klidu. Dominantním prvkem na obraze je výseč velkého kruhu umístěna přes pravý roh formátu. Tento tvar zabírá téměř polovinu plochy obrazu a je zhotoven předem kolorovaným japonským papírem. Symbolizuje mysl, která produkuje fantazijní představy. Pozadí obrazu je namalováno v modrých odstínech lemujících a kopírující hlavní tvar. Na pozadí se nachází menší kruhy různé velikosti, které též lemují hlavní tvar. Tyto kruhy jsou tvořeny opět ve dvou vrstvách, které se však nepřekrývají, ale harmonicky se doplňují. V jedné vrstvě se nachází kruhy, z předem kolorovaného japonského papíru a v té druhé jsou obrysy kruhů nakresleny bílou křídou. Symbolizují fantazijní představy, které vychází z mysli. Já si vzpomínám, že v dětství jsem se mnohdy oddávala dennímu snění. Reálný svět jsem opouštěla často i díky fantazijním představám, kde jsem se ocitala ve světě plném fantazií, který jsem pak následně zaznamenávala pomocí barev na papír. Vznikaly tak výtvořiny podobné obrazům Fridy Kahlo.

4 Didaktická část

V následujícím textu budu rozebírat již odučenou tříhodinovou vyučovací jednotku s námětem vzpomínky na dětství. Námět a obsah této vyučovací jednotky koresponduje s obsahem a tématem mé diplomové práce. A to jak s teoretickou částí, tak s praktickou částí. Kdy jsem vzpomínky na dětství ztvárnila pomocí abstraktní malby, kterou lze dobře vyjádřit emoce spojené s tímto tématem, zajímalo mě, zda studenti budou při vzpomínání na své dětství prožívat obdobné pocity jako já nebo jestli se jejich emoce budou lišit. I vzhledem k tomu, že já si prošla mnohem delším procesem přípravy než studenti, kteří prakticky hned po zadání úlohy začali tvořit. Ale také mám delší časový odstup od tohoto životního období, než mají studenti prvního ročníku na střední škole.

4.1 Východiska a popis záměru

Kromě zkoumání emocí spojenými se zážitky z dětství, jsem chtěla zjistit, zda si studenti zvolí nějakou konkrétní situaci či ztvární celkový pocit z tohoto období, přičemž jsem jim nabídla obě varianty.

Dalším mým záměrem bylo zkoumat, jak na studenty působí jednotlivé barvy a tvary. Chtěla jsem zjistit jejich prekoncepty. Zda se shodují s obecným vnímáním psychologie barev s koncepty, či nikoli. A v rámci diskuse nad tímto střetem prekonceptů a konceptů, známým jako sociokognitivní konflikt, jsme došli k porozumění a dohodě. V návaznosti s tímto, jsem také chtěla porovnat poučenou a nepoučenou interpretaci barev a tvarů, kde jsem zkoumala, zda se něco změnilo ve vnímání barev a tvarů poté, co se žáci dozvěděli něco o obecném pohledu na psychologii barev a tvarů. Zda je to v jejich tvorbě ovlivnilo či nikoli.

Z toho všeho vyplývá, že hlavní důraz je zde kladen na výraz, který se kříží s komunikací. V rámci výrazové dimenze student vyjadřuje své pocity, nálady, dojmy, myšlenky a postoje. Jde zde hlavně o proces tvorby a o prožitek, který nám tato tvorba nabízí. Ve výsledku tvorby nejde o to dobrat se až takové dokonalosti, jako je tomu u dimenze nazývané forma. V rámci dimenze komunikace jde o sdělení zkušeností a zážitků, které by mělo být působivé a srozumitelné druhým lidem.

V návaznosti na rámcový vzdělávací program bylo mým hlavním záměrem uplatňování subjektivity a vedle toho ověřování komunikačních účinků, přičemž uplatňování subjektivity koresponduje s dimenzí výrazu a ověřování komunikačních účinků, koresponduje s dimenzí komunikace. V rámci uplatňování subjektivity jde o uplatňování a uvědomování si vlastních zkušeností při vnímání, tvorbě a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření. Obsahem ověřování komunikačních účinků je subjektivní postoj v komunikaci zahrnující jeho utváření a zdůvodňování.

4.2 Přípravný model díla

Počet žáků ve třídě: 12 žáků.

Ročník a škola: 1. ročník oděvního designu na Integrované střední škole živnostenské v Plzni, ve Škroupově ulici číslo 13.

Námět: Vzpomínky na dětství.

Technika: Malba.

Časová dotace: Tříhodinová vyučovací jednotka (3 x 45 minut).

Zadání: Vyjádři pomocí abstraktní malby, barvami, liniemi a tvary tvůj pocit, který se ti vybaví při vzpomínce na dětství. Můžeš se zaměřit na celkový pocit z dětství nebo na konkrétní situaci, která se v tomto období odehrála. K tomuto zobrazení použij temperové či akrylové barvy a ploché štětce různých velikostí.

Motivace: Diskuse o psychologii barev s použitím barevných papírů. Zkoumání, jak různé barvy na nás mohou různě působit a vyvolávat u každého jiné pocity. Ukázka obrazů od Karla Malicha a Václava Boštíka.

Metody: Řízená diskuse, metody názorně demonstrační a výklad v rámci teoretické části. V praktické části se zde uplatňují metody dovednostně praktické.

Organizační formy: Frontální a individualizované formy vyučování.

Smysl a cíl úkolu: Seznámí se s psychologií barev a tvaru. Porovná obecné vnímání barev se svým vnímáním barev, přičemž určí, v čem se toto vnímání liší a čím jsou tyto odlišnosti způsobeny. Zároveň určí, v čem se jeho interpretace shoduje s obecnou interpretací. Dále vyjádří své pocity pomocí vhodně zvolených barev, linií a tvarů, přičemž uvede, co jednotlivé prvky a barvy na obraze znázorňují. A zda se jejich pohled na některé barvy nezměnil vlivem poučené interpretace.

Forma hodnocení: Nehodnotící zpětná vazba. Jde o popisné vyjádření v komunikaci se studentem.

Pomůcky: Ploché štětce různých velikostí z toho jeden velký plochý štětec potřebný na našepsování čtvrtky, čtvrtku formátu A2, lepicí pásku na připevnění čtvrtky k dřevěné desce umístěné na stojanu, paletu, temperové či akrylové barvy a bílou latexovou barvu.

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, kdy student směřuje k porozumění sám sobě.

Klíčové kompetence: Kompetence pracovní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence komunikativní.

Okruhy učiva RVP: Uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků.

Časový scénář:

-Těmto hodinám předchází výuka o teorii barev demonstrována pomocí Ittenova barevného kruhu.

1. Úvod

- Seznámení studentů s úkolem vyučovací jednotky. Poté si studenti napnou na stojan čtvrtku formátu A2, kterou následně našepsují bílou latexovou barvou.
- Vymezený čas: 15 minut.

2. Teoretická část

- V této části se budu zabývat psychologií barev. Postupně ukážu studentům různé barvy na barevných papírech (celkem použiji 22 barev: 4 druhy modré, 3 druhy zelené, 2 druhy růžové, 2 druhy červené, 2 druhy žluté, 2 druhy oranžové, 2

druhy hnědé, 2 druhy fialové, černou, šedou a bílou) a budu zkoumat to, jak na ně jednotlivé barvy působí. Poté jim sdělím obecně platnou psychologii k jednotlivým barvám. Obdobně přiblížím studentům obecně platnou psychologii tvaru (celkem použiji 8 tvarů: čtverec, kruh, obdélník, trojúhelník, měkký negeometrický tvar, tvrdý organický tvar, otevřený a uzavřený tvar). Zároveň zde budu zkoumat jejich nepoučenou interpretaci týkající se psychologie barev a tvaru.

- Pokládání otázky: „ Jaké pocity ve vás vyvolává tato barva?“, „ Shodují se vaše pocity s obecnou psychologií barev?“, „ Pokud se liší, tak v čem.“

- Očekávané výstupy: Žák určí, jak na něj jednotlivé barvy a tvary působí.

- Vymezený čas: 30 minut.

3. Motivace

- Studenti se seznámí s námětem praktického úkolu a s instrukcemi, jak tento úkol mají realizovat. Jako motivaci zde použiju ukázky obrazů Karla Malicha a Václava Boštíka. **(viz obrazové přílohy č. 1 a 2)**

- Očekávané výstupy: Žák interpretuje zadání úlohy.

- Vymezený čas: 10 minut.

4. Vlastní práce

- Studenti na základě pocitů vyvolaných vzpomínkou na své dětství namalují akrylovými či temperovými barvami abstraktní obraz.

Vymezený čas: 45 minut.

5. Reflexe

- V této závěrečné části postupně každý student představí ostatním svůj obraz a zdůvodní, proč použil dané linie, tvary a barvy. Jaké pocity jednotlivé komponenty na obraze znázorňují, přičemž budu zkoumat, zda se změnila jejich interpretace týkající se psychologie barev a tvarů vlivem poučení. Dále zda se jejich interpretace barev a tvarů shoduje s obecnou interpretací. V poslední řadě dám žákům zpětnou vazbu.

- Reflektivní otázky: „ Popiš mi svůj obraz, jaké pocity vyjadřují jednotlivé prvky na obraze.“, „Shoduje se tvé vnímání barev a tvaru s obecně platnou teorií?“, „Pokud ano, tak v čem?“, „ Pokud se liší, tak v čem?“, „Změnil se tvůj pohled na některou barvu, když ses dozvěděl, jaká je její obecná psychologie?“.

- Očekávané výstupy: Žák popíše svůj obraz a to, jaké pocity vyjadřují jednotlivé prvky na obraze. Žák určí, zda se shoduje jeho vnímání barev a tvaru s obecně platnou teorií. Uvede příklady a důvody shody či rozdílnosti v tomto vnímání. V poslední řadě žák uvede, zda se změnil jeho pohled na některou barvu či tvar poté, co se dozvěděl jejich obecnou psychologii.
- Vymezený čas: 35 minut.

4.3 Realizace popsaná formou reflektivní bilance

V úvodu hodiny jsem seznámila žáky s průběhem vyučovací jednotky: „V dnešní hodině si povíme něco o psychologii barev. Poté tyto poznatky využijete při práci na obraze, jehož téma vám prozradím až déle.“ Poté jsem dala studentům instrukce, aby si napnuli a našepsovali své čtvrtky: „Teď si jděte napnout čtvrtky na stojany a čtvrtku našepsujte pomocí velkého štětce a bílé latexové barvy.“ V rámci této části hodiny byly splněny očekávané výstupy, kdy si žáci napnuli na stojan čtvrtku formátu A2, kterou následně našepsovali bílou latexovou barvou.

V rámci teoretické části jsem se zabývala psychologií barev. Postupně jsem ukazovala studentům různé barvy na barevných papírech (celkem bylo použito 22 barev: 4 druhy modré, 3 druhy zelené, 2 druhy růžové, 2 druhy červené, 2 druhy žluté, 2 druhy oranžové, 2 druhy hnědé, 2 druhy fialové, černou, šedou a bílou) a zkoumala to, jak na ně jednotlivé barvy působí: „Jak na vás působí tato barva?“, „Jaké pocity ve vás vyvolává?“, „Jaké vzpomínky ve vás vyvolává?“ Poté jsem jim sdělila obecně platnou psychologii k jednotlivým barvám. Obdobně jsem postupovala u psychologie tvaru (celkem bylo použito 8 tvarů: čtverec, kruh, obdélník, trojúhelník, měkký negeometrický tvar, tvrdý organický tvar, otevřený a uzavřený tvar). Zároveň jsem zde zkoumala jejich nepoučenou interpretaci týkající se psychologie barev a tvaru. Očekávané výstupy v rámci této části hodiny byly splněny, kdy žáci určili, jak na ně jednotlivé barvy a tvary působí.

V motivační části se žáci seznámili s tématem praktického úkolu a s instrukcemi, jak tento úkol mají realizovat: „Vyjádři pomocí abstraktní malby, barvami, liniemi a tvary tvůj pocit, který se ti vybaví při vzpomínce na dětství. Můžeš se zaměřit na celkový pocit z dětství nebo na konkrétní situaci, která se v tomto období odehrála.“

K tomuto zobrazení použij temperové či akrylové barvy a ploché štětce různých velikostí.“ Jako motivaci jsem zde použila ukázky obrazů Karla Malicha a Václava Boštíka (**viz obrazové přílohy č. 1 a 2**). Ale také jsem jim popsala mé pojetí tohoto tématu a to, jaké emoce byly pro mě nejsilnější. To vše je pak motivovalo k tvorbě, která jim umožnila se vyjádřit po výtvarné stránce. Očekávané výstupy byly splněny, když mnou vybraný žák interpretoval zadání úlohy, tak že bylo jasné, že úloze porozuměl. Nakonec jsem zkontrolovala, zda všichni úkolu rozumí a pokud ne, tak ať se nebojí zeptat. Na tento popud se pár studentů přihlásilo, aby si znovu ujasnili zadání úkolu.

V rámci praktické části studenti realizovali mnou zadaný úkol, přičemž jsem dávala pozor, aby všichni pracovali v tichosti tak, aby se mohli ponořit do svých vzpomínek a díky tomu si lépe vybavili pocity s nimi spojené. Po dokončení svých obrazů si každý žák po sobě uklidil své místo a natočil svůj stojan tak, aby na výkres bylo dobře vidět od stolu, kde jsme se následně všichni shromáždili. Studenti na základě pocitů vyvolaných vzpomínkou na své dětství namalovali akrylovými či temperovými barvami abstraktní obraz. Jen dva obrazy zůstaly nedokončené (**viz obrazové přílohy č. 11 a č. 12**). Ale protože nám nešlo o formu, tak tento stav nikterak závažněji nezasáhl do smyslu obrazu. Autorky i tak vyjádřily emoce, které prožívaly při vzpomínkách na dětství.

V závěrečné části, kterou jsem nazvala reflexe, postupně každý student představil ostatním svůj obraz a zdůvodnil, proč použil dané linie, tvary a barvy, a jaké pocity jednotlivé komponenty na obraze znázorňují, přičemž jsem se jich tázala na jednotlivé otázky: „Popiš mi svůj obraz, jaké pocity vyjadřují jednotlivé prvky na obraze.“, „Shoduje se tvé vnímání barev a tvaru s obecně platnou teorií?“, „Pokud ano, tak v čem?“, „Pokud se liší, tak v čem?“, „Proč si myslíš, že tu barvu vnímáš jinak?“, „Má na to vliv tvá rozdílná zkušenost?“, „Změnil se tvůj pohled na některou barvu, když ses dozvěděl jaká je její obecná psychologie?“. Očekávané výstupy byly splněny. Žáci popsali svůj obraz a to, jaké pocity vyjadřují jednotlivé prvky na obraze. Žáci určili, zda se shoduje jejich vnímání barev a tvaru s obecně platnou teorií, přičemž uvedli příklady a důvody shody či rozdílnosti v tomto vnímání. V poslední řadě žáci uvedli, zda se změnil jejich pohled na některou barvu či tvar poté, co se dozvěděli jejich obecnou psychologii. Všichni studenti

neměli s těmito očekávanými výstupy problém. Pouze jedna dívka měla tak silný zážitek, který ji podnítil až k pláči (**viz obrazová příloha č. 12**). Na svém obraze se zmínila o významu temného polo kruhu dole vpravo, který pro ni představuje rozpad její původní rodiny. A také popsala větší a světlejší kruh umístěný nahoře, který znázorňuje nynější harmonickou rodinu. Tento harmonický kruh je obklopen modrými a zelenými barvami představujícími bezpečí. Dále už nebyla schopna pokračovat v popisu. Takovou silnou emocionální reakci při realizaci tohoto úkolu jsem neočekávala. Hned, jak jsem tento prožitek u ní zpozorovala, jsem ji navrhla, že pokud nechce, nemusí pokračovat v popisu jednotlivých prvků na obraze. Domluvili jsme se, že si chvilku sedne a pak uvede barvy, s kterými pracovala a porovná je se svým vnímáním a s obecným vnímáním psychologie barev. Následně jsem sdělila celé třídě, že komunení příjemné takto do hloubky popisovat svůj obraz, tak se může zaměřit jen na sdělení o tom, jak vnímá barvy a tvary, zda se shodují s obecnou psychologií barev a tvarů a v čem. A dále také uvede, zda je tato teorie nějakým způsobem ovlivnila. Nikdo další tuto možnost už nevyužil i přesto, že mnohdy hovořili o dost citlivých tématech. Nakonec jsem každému studentovi poskytla zpětnou vazbu.

Největším problémem při realizaci tohoto úkolu byly nedonesené pomůcky na hodinu. Proto bych příště studentům více zdůraznila, co si mají připravit na příští hodinu, jako jsou akrylové barvy, latex, velký štětec na šepsování, karton formátu A2, lepenku na připevnění kartonu na stojan a různé velikosti štětců. Situaci jsem pak musela řešit tak, že jsem jim půjčila své pomůcky a pomůcky, které byly k dispozici studentům ve škole.

4.4 Didaktické zhodnocení

V rámci této vyučovací jednotky byl kladen hlavní důraz na výraz a na uplatňování subjektivity, kdy studenti vyjadřovali své pocity, nálady, myšlenky, dojmy a postoje, prostřednictvím slovního a výtvarného vyjádření. V praktické části práce studentů šlo hlavně o proces malby a o prožitek pramenící z této tvorby. Nešlo nám o dokonalý výsledek, ale o uplatňování a uvědomování si vlastních zkušeností při vnímání, tvorbě a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření. Kladla jsem tudíž

největší důraz na autentičnost prostřednictvím vytvoření vstřícné a chápavé atmosféry, která mě zajistila i dobrý průběh diskuzí nad probíranou problematikou. Z toho vyplývá, že další důraz byl kladen na komunikaci, což se kříží s hlavním důrazem na výraz. Studenti se snažili najít vhodná slova pro vyjádření svých emocí. Spojovat účinky výrazových kvalit barev, tvarů a linií se svými životními obsahy vázanými na období dětství, přičemž srozumitelným způsobem sdělovali své zkušenosti a zážitky. Dále se zaměřili na výtvarnou formu jako na prostředek sdělení.

K tomu abych splnila tyto okruhy učiva rámcového vzdělávacího programu, (uplatňování subjektivity a ověřování komunikačních účinků) vyžadovala tato úloha odstranění obav ze spontaneity prostřednictvím navázání dobrého vztahu se studenty a vytvoření příjemné atmosféry. Tudíž jsem v rámci dimenze výrazu kladla největší důraz na autentičnost, o čemž jsem se již zmiňovala v předchozím odstavci. To proto, aby se neostýchali hovořit zejména v reflektivní části hodiny o svých pocitech, ale také aby se mohli lépe ponořit do svých vzpomínek a následně se co nejvýstižněji vyjádřit prostřednictvím své výtvarné tvorby. Uvolněnou náladu se mi povedlo navodit pomocí přátelského přístupu ke studentům, který mi následně usnadňoval naši spolupráci, díky níž se žáci aktivně zapojovali do diskuzí o psychologii barev a tvaru. A také neměli problém hovořit při závěrečné reflexi o svých pocitech z dětství. Překvapil mě otevřený přístup studentů k tomuto tématu.

Dalším z mých záměrů bylo zjistit, zda studenti budou při vzpomínání na své dětství prožívat obdobné pocity jako já. Nebo jestli se jejich emoce budou lišit. Výsledek tohoto zkoumání byl pro mě překvapující. Očekávala jsem, že nějaké rozdíly zde jistě budou. I vzhledem k tomu, že jsem si prošla mnohem delším procesem přípravy než studenti, kteří prakticky hned po zadání úlohy začali tvořit. Ale že ty rozdíly budou tak velké, to jsem netušila. Často hovořili o svém dětství negativně (na rozdíl ode mne), jelikož byli svědky konfliktů mezi rodiči, které někdy vyústily až v rozvod. Neprožili často pěkná, příjemná a bezstarostná dětství, jak jsem původně předpokládala. Přesto tyto negativní emoce byly propojeny s pozitivními pocity. **(viz obrazové přílohy č. 13, č. 14 a č. 15)**, kde dívky znázornily veselost a zároveň smutek. Také **obrazová příloha č. 16** zobrazuje

pomocí světlého kruhu rané dětství představující štěstí a bezpečí, ale zároveň tmavé barvy znamenají přibývajících hádky rodičů. Do četnosti jsem počítala spíše s převahou pozitivních emocí. Asi taky proto, že já při vzpomínání na své dětství prožívám vesměs pozitivní a příjemné pocity. Jako je například láska a bezpečí. Možná je to tím, že mám delší časový odstup od tohoto období, než mají tito studenti. Protože člověk často zapomíná na to špatné a pamatuje si spíše to dobré. Často, když srovnáváme přítomnost s minulostí, zdá se nám jako bychom se v minulosti měli lépe než v přítomnosti. To co nás trápilo v minulosti, jsme dávno zapomněli. Proto si myslím, že i já v dětství zažila nepříjemné chvíle, ale těchto chvil nemohlo být tolik, když teď vzpomínám na toto životní období s příjemnými pocity.

Dále z výsledných prací a jejich následného popisu vyplynulo, že studenti spíše malovali celkový pocit z dětství než konkrétní situace. Když už v jejich výkladu zaznělo něco konkrétního, tak se to týkalo konfliktů mezi rodiči, což bych též připisovala dlouhodobější atmosféře v rodině a nikoli konkrétnímu případu tohoto rozporu. Alespoň tak to žáci podali. Pouze dvě studentky se zaměřily na konkrétní situaci, kterou si při vzpomínání vybavily. Jedna studentka znázornila situaci, kdy byla těžce nemocná a strávila dlouhou dobu v nemocnici (**viz obrazová příloha č. 17**), přičemž by se sem dal zařadit i výtvar studentky, která namalovala rozpad své rodiny (**viz obrazová příloha č. 12**). Také bych se chtěla zmínit o tom, že velmi často studenti popisovali vývoj svého dětství, kdy hovořili o raném dětství s celkovými pocity štěstí, které se následně měnily do negativních emocí způsobených špatnou atmosférou v rodině či nástupem na základní školu. (**viz obrazové přílohy č. 14 a č. 16**)

Co se týká mého záměru, kdy jsem zjišťovala žákovské prekoncepty v rámci diskuse nad psychologíí barev a tvaru. Většinou se shodovaly s obecně platnou psychologíí barev a tvaru. Jen pár studentů mělo na některé barvy svůj odlišný individuální pohled. Například v červené nespatořovali dynamiku, vášeň a moc, ale spojovali si ji s představami červeného jablka či jahod nebo oranžovou namísto radosti a tepla vnímali jako prožitek z chuti meruňky či broskve. Mohlo to být způsobeno individuální zkušeností nebo zde mohla hlavní roli sehrát chuť k jídlu. Díky tomu mnoho barev bylo přirovnáváno prožitku z konkrétního jídla. Vzhledem

k tomu, že výuka probíhala v poledních hodinách, je tento pocit pochopitelný. Z toho lze odvodit, že kromě našich individuálních zkušeností může vnímání ovlivnit i náš aktuální psychický a somatický stav. V rámci psychologie tvaru se studenti shodovali s obecně platnou teorií. Také v praktickém úkolu se spíše studenti shodovali s obecně platnou psychologií, což je vidět v **obrazových přílohách č. 11 až č. 18**. Z těchto prací jsem vybrala **obrazovou přílohu č. 15**, abych ji podrobněji popsala: Žlutá a zelená na obraze znamenají radost a spontánnost, černá s tmavě modrou představují smutek. Později jsem zjistila, že tato shoda mnohdy pramenila z poučené interpretace, kdy žáky ovlivnil můj výklad nad psychologií barev. Například autorka **obrazové přílohy č. 18** uvedla, že červená pro ni vždy znamenala lásku, ale když slyšela o jejím dalším významu, kdy může představovat nebezpečí, následně se ztotožnila s touto představou. Také si díky mému výkladu uvědomila, jak lze vnímat světle modrou barvu. Vždy v ní vyvolávala pozitivní emoce, které neuměla konkretizovat. Poté se však ztotožnila s představou o modré, jako o barvě naděje a fantazijního snění.

Obecně lze říci, že cíle této výuky byly splněny. Studenti vyjádřili své pocity pomocí vhodně zvolených barev, linií a tvarů. Uvedli, co jednotlivé prvky a barvy na obraze znázorňují. Seznámili se s psychologií barev a tvaru. Porovnali obecné vnímání barev se svým vnímáním barev, přičemž určili, v čem se toto vnímání liší a čím jsou tyto odlišnosti způsobeny. Nejčastěji uváděli to, že tyto odlišnosti jsou způsobeny různými zkušenostmi, proto v každém z nás může stejná barva vyvolat jiný pocit. Zároveň určili, v čem se jejich interpretace shoduje s obecnou interpretací. Také uvedli, zda se jejich pohled na konkrétní barvu změnil potom, co se něco dozvěděli o psychologii barev.

Dále kompetence pracovní jsem rozvíjela u studentů pomocí osvojování si výtvarných technik a nástrojů. Kompetence občanské jsem rozvíjela prostřednictvím seznámení žáků s významnými díly a jejich autory. Konkrétně jsem studentům ukázala díla Malicha a Božtíka. Kompetence sociální a personální jsem rozvíjela prostřednictvím sebereflexe žáka. A kompetence komunikativní jsem rozvíjela v případě diskuze o psychologii barev a o výtvarných dílech studentů, ale také v případě, kdy žáci přistupovali k umění a kultuře jako ke způsobu dorozumívání. Například prostřednictvím symboliky barev, tvarů a

obecně symboliky obrazu můžeme s ostatními komunikovat a něco jim tak sdělovat.

Průřezové téma osobnostní a sociální výchova bylo naplněno, když si žáci uvědomovali a respektovali hodnotu rozmanitosti projevů kultury a každého člověka. Dále když směřovali k poznání sami sebe.

Metody vyučování také proběhly dle plánu a to díky dobré spolupráci studentů, kdy se zúčastňovali diskuzí v teoretické části. V praktické části pracovali samostatně tak, aby se mohli ponořit do svého nitra a vyjádřit co nejdůležitěji své pocity. A v závěrečné reflexi každý obhajoval své dílo před ostatními studenty, přičemž reagoval na reflektivní otázky.

Organizaci hodiny z hlediska času se mi povedla odhadnout a to i díky konzultaci s učitelem, který mě měl na praxi na starosti. Všechny dílčí úkoly jsme stihli za předem určenou dobu tak, aby na sebe navazovaly.

Realizace tohoto úkolu se pro mě stala velmi cennou zkušeností, kdy jsem si uvědomila, že úkol zaměřený na prožitek s tak osobním námětem, jako jsou vzpomínky na dětství, není lehký realizovat. A to z důvodu, že někteří žáci nejsou schopni se dostatečně distancovat od svého zážitku a mohou jej prožívat s větší citovou angažovaností než by se mohlo předpokládat. Kantor by proto na tento případ měl být vždy připraven. Každý máme odlišné zkušenosti, nelze tedy ani předvídat, co mohou jednotlivá témata u žáků vzbudit za pocity. Myslím si, že empatickým přístupem učitele, lze mnohé napravit. Je třeba, aby si student uvědomil, proč úkol dělá a neprožíval pocity do takové hloubky, aby vyvolaly silné emoce (například pláč, euforie). I když jedním z cílů je vybavení si určité vzpomínky a na ně vázané emoce, které má ztvárnit, na druhou stranu by se žák měl naučit své pocity korigovat a prožívat nepříjemné vzpomínky jen do té míry, dokud jsou pro něj únosné. Důležité je, si stále udržovat jistou distanci, aby mohl kdykoliv do zážitku vkročit či vykročit, ale neměl by jej zcela pohltnout.

Závěr

Můj záměr byl vyjádřit pomocí barev a tvarů své pocity vyvěrající ze vzpomínek na dětství. Emoce, které vyvstaly, považuji za velmi příjemné. Mým cílem bylo dosáhnout pomocí komponování všech částí v obraze harmonie. Především jsem se zaměřila na ztvárnění pocitů bezpečí, mateřské lásky, něhy, zasnění, spontánnosti a hravosti. Podle čehož následně vznikly názvy výsledných obrazů. Inspirací v tomto směru, kromě informací načerpaných v literatuře, byly obrazy Václava Božtíka a Karla Malicha, které na mě působí velmi příjemně a vyvolávají ve mně pozitivní emoce. Oba autoři vyjadřují své pocity pomocí abstraktní tvorby. S diváky tak hovoří skrze komponování tvarů a barev. I já jsem usoudila, že nejlépe své emoce budu moci vyjádřit prostřednictvím abstraktní malby pomocí vhodně a citlivě volených tvarů a barev. Výsledkem se tak stalo sedm abstraktních obrazů. Při jejich tvorbě jsem použila latexovou barvu kolorovanou vodou ředitelnými tónovacími barvami. Malby jsem dále doplnila jemnou křídovou kresbou a lepeným předem kolorovaným japonským papírem. To byl můj další záměr, kdy jsem zamýšlela vytvořit tento cyklus s pomocí nějaké neobvyklé techniky. S touto praktickou částí koresponduje jak teoretická, tak didaktická část této diplomové práce. V teoretické části popisuji problematiku zabývající se výtvarnou kompozicí, psychologií barev, psychologií tvaru a výtvarnou harmonií. V didaktické části pak tyto poznatky uplatňuji v rámci výuky, přičemž i téma mé diplomové práce koresponduje s námětem vyučovací jednotky.

Seznam použité literatury

LANGEROVÁ, Marie: Klíče k obrazu. Praha: Nakladatelství Albatros, 1983.

RIEDEL, Ingrid: Obrazy v terapii, umění a náboženství: Interpretace obrazů z pohledu hlubinné psychologie. Praha: nakladatelství Portál, 2002, ISBN 80-7178-531-8

ROESELOVÁ, Věra: Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově. Praha: Nakladatelství Sarah, 2004, ISBN 80-902267-5-2

KULKA, Jiří: Psychologie umění. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, ISBN 978-80-247-2329-7

ŠETLÍK, Jiří: Cesty po ateliérech. Praha: TORST, 1996, ISBN 80-85639-89-0

Slavík, Jan., Wawrosz, Petr: Umění zážitku, zážitek umění / teorie a praxe artefietiky. 2. Díl. Praha: PedF UK, 2004. ISBN 80-7290-066-8

HAZUKOVÁ, Helena, ŠAMŠULA, Pavel. :Didaktika výtvarné výchovy II. Praha, 1986.

Resumé

My intention was to express my feelings stemming from childhood memories through colours and shapes. Emotions that had arisen, were very pleasant. Therefore I wanted to achieve harmony by composing all the parts in the picture. I mainly focused on the design sense of security, maternal love, tenderness, dreamy, spontaneity and playfulness. I subsequently called the resulting images by these senses. The inspiration in this respect, except what I gained in literature, were painters Božtík and Malich. Their works are full of pleasant emotions with which I also agree. Both authors express feelings through abstract art. They speak to audience through the composition of shapes and colours. I also decided that I will be able to express emotions the best way through abstract painting by suitably chosen shapes and colours. The result of this is seven abstract paintings painted by latex paint coloured with water-based coloured tints. I also added the paintings by a fine chalk drawing and glued pre-colored Japanese paper. That was my next project, when I intended to create this cycle with some unusual techniques. The theoretical and didactic part of this work corresponds to this practical part.

Obrazové přílohy

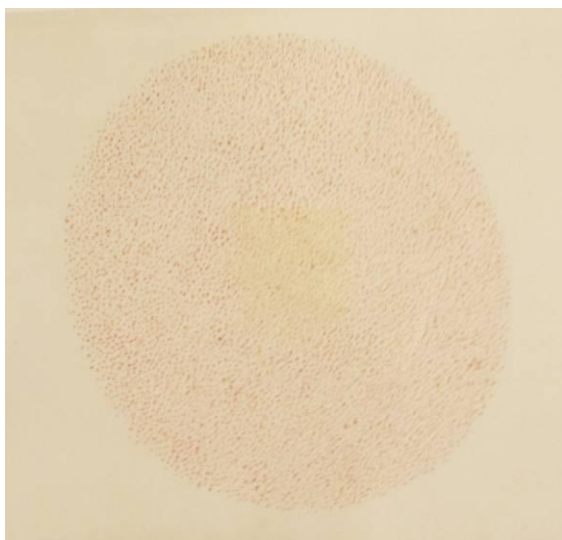
Obrazové přílohy k praktické části (inspirace)

Obrazová příloha č.1

Obr. č.1.- Václav Boštík¹

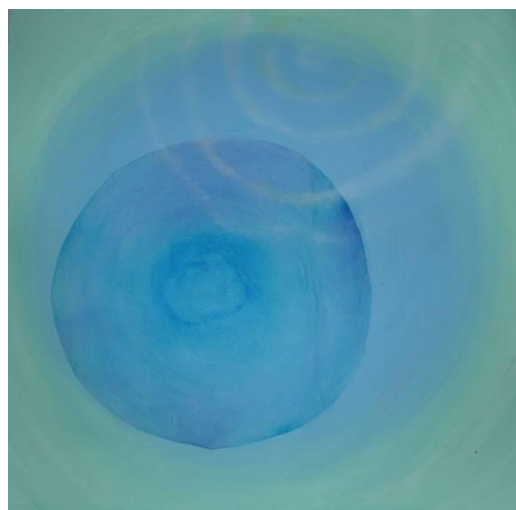
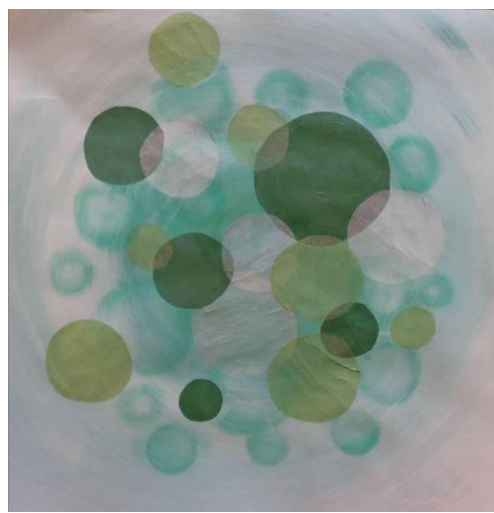
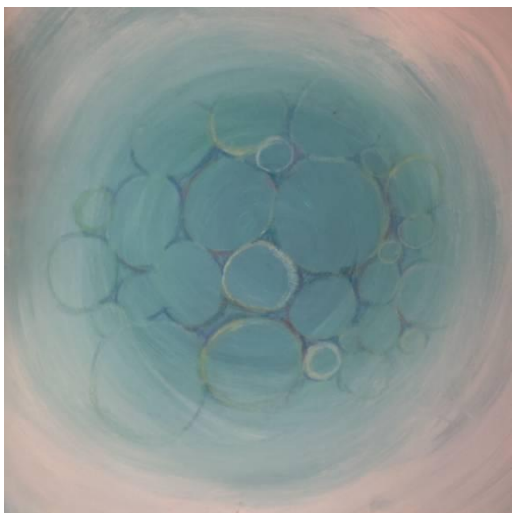
Obrazové přílohy č.2

¹ Obr. č. 1 zdroj: <http://aktualne.centrum.cz/kultura/umeni/fotogalerie/foto/338262/?cid=681651>

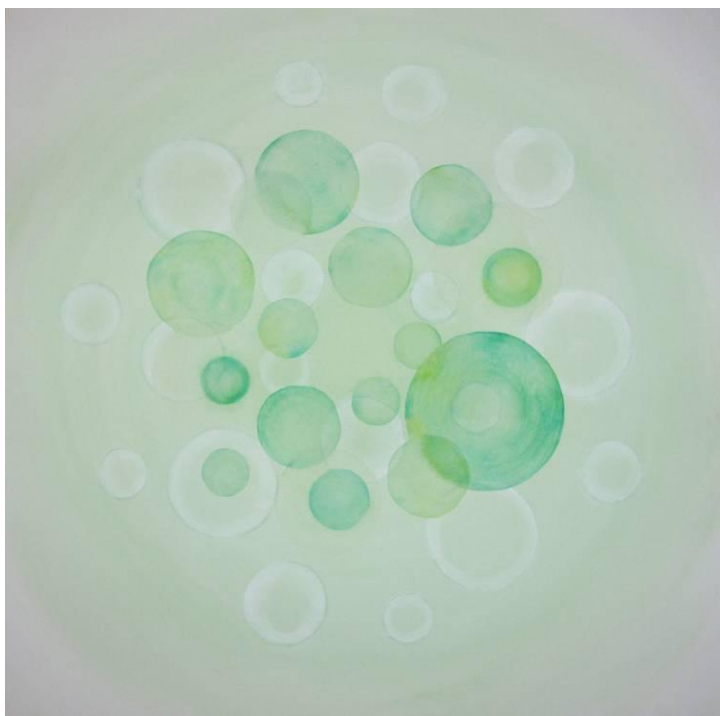
Obrazové přílohy k praktické části (návrhy)

Obrazové přílohy č. 3

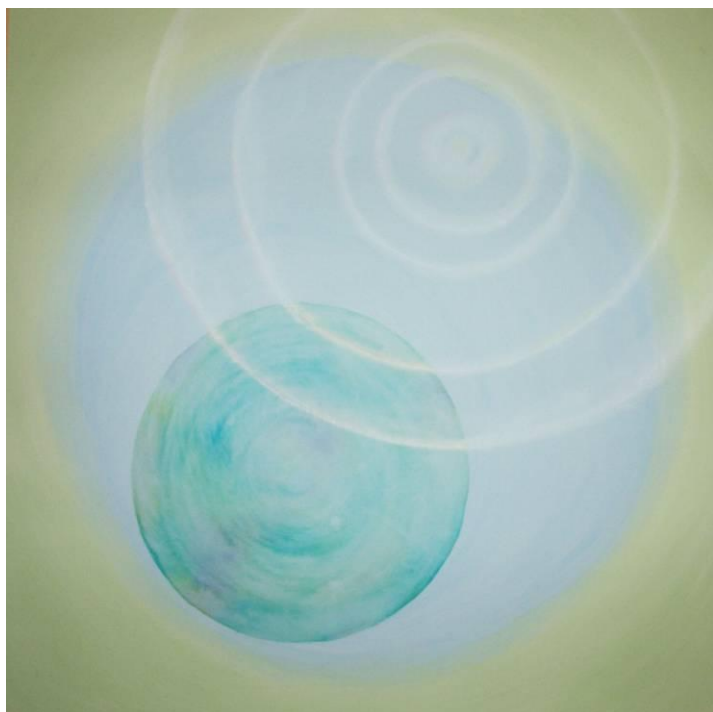

Obrazové přílohy k praktické části (cyklus obrazů)

Obrazová příloha č. 4

Obrazová příloha č. 5

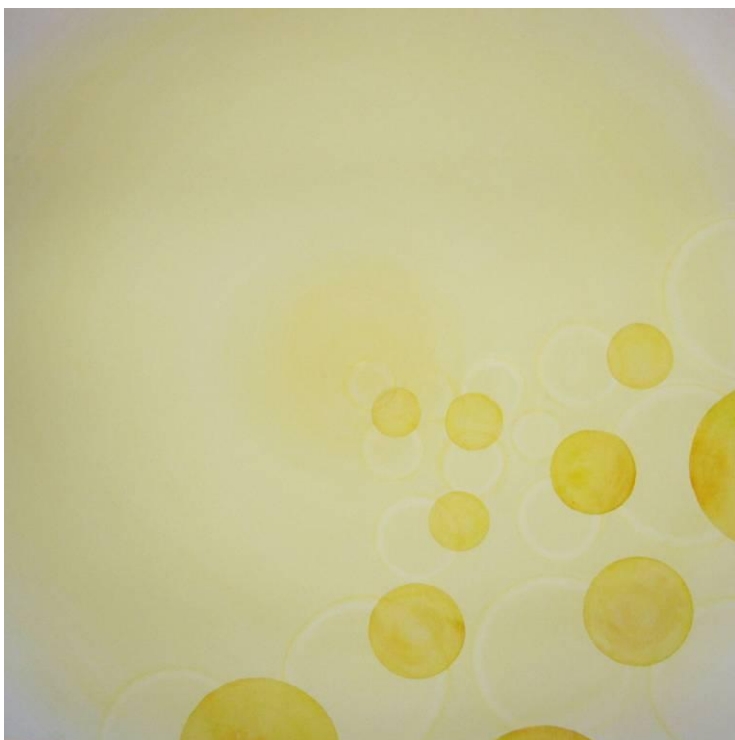
Obrazová příloha č. 6

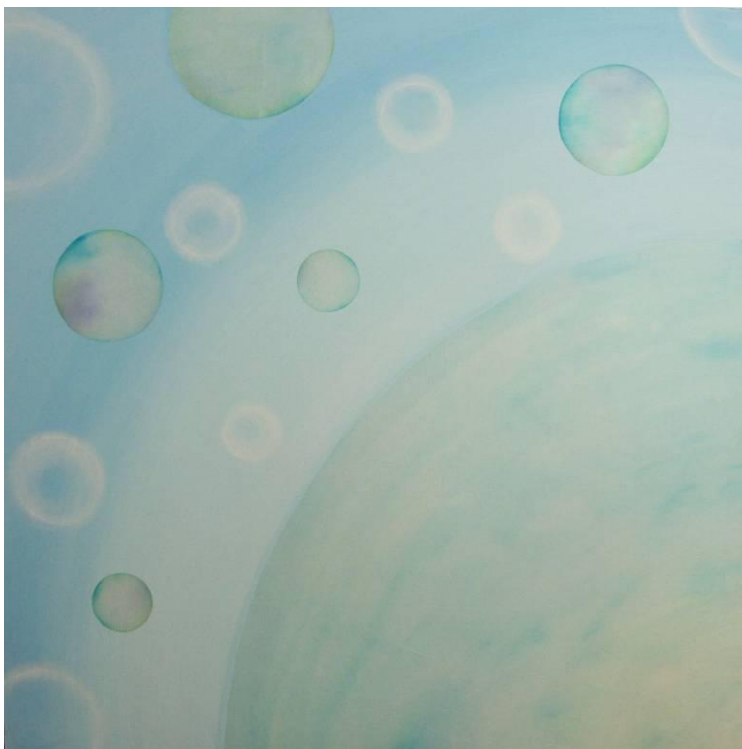
Obrazová příloha č. 7

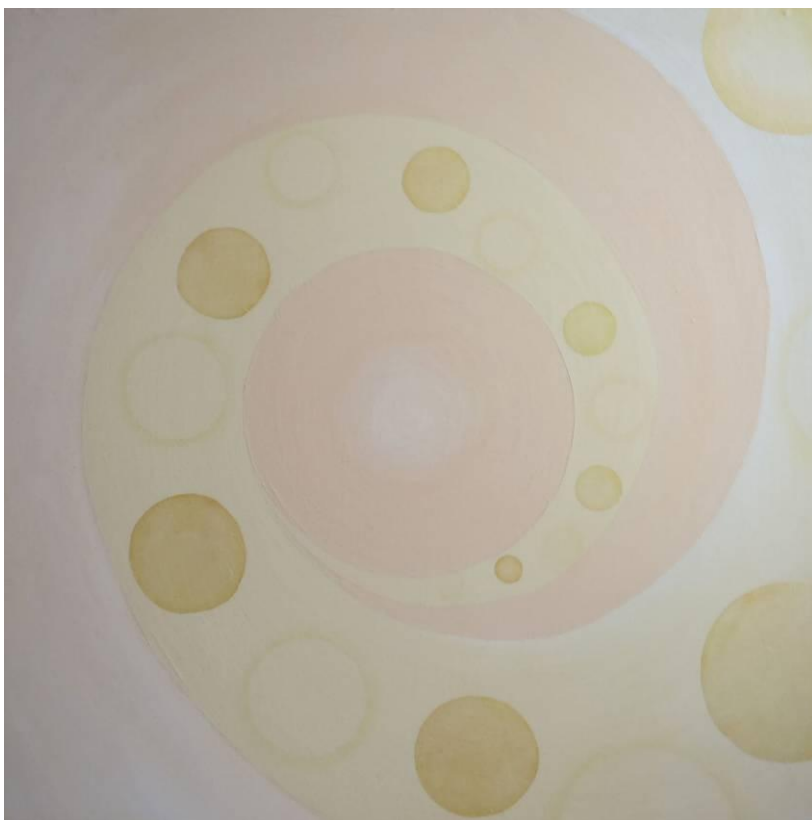
Obrazová příloha č. 8

Obrazová příloha č. 9

Obrazová příloha č. 10

Obrazové přílohy k didaktické části

Obrazová příloha č.11

Obrazová příloha č. 12

Obrazová příloha č. 13

Obrazová příloha č.14

Obrazová příloha č. 15

Obrazová příloha č. 16

Obrazová příloha č. 17

Obrazová příloha č. 18

